

, quiamur. Vid. Torres §. 6. de rer. div. & Jordan de Asso in suis Instit. lib. 2. tit. 1. cap. 3.

TEXTUS.

De rebus sanctis.

10. Sanctæ quoque res, veluti muri, & portæ civitatis, quodammodo divini juris sunt; & ideo nullius in bonis sunt. Ideo autem muros sanctos dicimus, quia pœna capitatis constituta est in eos, qui aliquid in muros deliquerint (1). Ideo & legum eas partes, quibus pœnas constituimus adversus eos, qui contra leges fecerint, sanctiones vocamus.

COMMENTARIUS.

1. Certum est, longe latius patere appellationem sancti, quam hic accipitur, idque vel ex Trebatio discere possumus, qui apud Macrobius 3. saturnal. 3. Sanctum, ait, interdum idem esse quod sacrum, idemque quod religiosum; interdum aliud, nimirum quod venerabile, incorruptum, inviolatum est; quod & Macrobius confirmat adductis aliquot locis Virgilii. Proprie autem sanctum dicitur: Quod ab injuria hominum defensum atque munitum est, l. 8. hoc tit. Hinc Legati jure gentium sancti habentur, l. ult. de legation. item Reges, teste Cic. pro Rege Dejot. Jure Romanorum Tribuni plebis sancti, Liv. lib. 2. cap. 33. Fest.

(1) L. 15. tit. 28. P. 3.

in verb. sacrosanctum. Aut: Quod sanctione quadam confirmatum atque subnixum est. Hinc leges & rogationes dicuntur sanctæ, quod eas impune transgredi non licet. Hinc denique muri quoque sancti, quia speciali sanctione contra violentium audaciam muniti atque confirmati sint.

2. Veluti muri, & portæ civitatis). L. 1. hoc tit. l. 2. ne quid in loc. sacr. Et muros quidem consequunt omnes esse sanctos. Cæterum de portis dissentire videtur Plutarchus, qui muros sanctos esse scribit, portas non item, eo quod per eas cadavera efferantur, aliaque immunda per eas importentur atque exportentur. Sed hoc ille longe alio sensu quam nostri; nimirum jus pontificium ex libris ritualibus secutus. Quippe Romani in designanda urbe, adhibitis more Hetrusco certissimis, muros aratro circumducebant atque ambiebant: ubi vero portæ futuræ erant, id loci non sulcabant, ne quid religionis contraheret, sed aratum suspendentes, portarum spatia relinquebant intacta. Consulatur Varro 4. de ling. cap. 32. Late Alexand. ab Alexand. 6. gen. 14. Alciat, l. 239. §. 6. de verb. sign. Hinc menia jure pontificio sancta habebant, portæ non item. At nostril portas ideo inter sancta numerant, quia eas non magis, quam muros violare fas est, aut aliquid in eas delinquere.

3. Quodammodo. Recte quodammodo. Neque enim proprie hæ-

res divini iuris sunt, ut res saeræ & religiosæ; sed propter similitudinem, quam cum rebus saeris & religiosis habent, divini iuris esse dicuntur, quia scilicet nec ipsæ cujusquam sunt aut proprietate, aut usu promiscuo. Fortassis tamen muri, quod auspicato & solemini sacrificio signabantur, etiam proprie in rebus divini iuris habiti sunt. Vid. Alciat d. loc.

4. Quia pœna capitatis) Violare muros capitale est: sicuti si quis scalis admotis, aut qualibet alia ratione transcenderit. Nam cives Romanos alias quam per portas egredi non licet; cum illud hostile & abominandum sit: nam & Romuli frater occisus traditur, quod murum transcendere voluerit. Hoc Pomponius l. ult. hoc tit. Marcus autem Tullius 3. de offic. cap. 10. scribit speciem utilitatis eo animum impulsisse Romuli, cui visum erat utilius, solum se, quam cum altero regnare: Omisit hic, inquit, & pietatem, & humanitatem; & tamen muri causam oposuit, speciem honestatis neque probabilem, neque idoneam.

TEXTUS.

De rebus singulorum.

11. Singulorum autem hominum multis modis res fiunt. Quarundam enim rerum dominium nanciscimur jure naturali, quod, sicut diximus, appellatur, jus gentium; quarundam vero jure ci-vili. Commodius est itaque a vestigiore jure incipere. Palam est

autem, vetustius esse jus naturale, quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit. Civilia autem jura tunc esse cœperunt, cum v. civitates condi, v. Magistratus creari, v. leges scribi cœperunt.

COMMENTARIUS.

1. Secunda pars hujus tituli cui respondet titulus D. de acquir. rer. dom. Hucusque disputatum de differentia & jure earum rerum, quæ extra patrimonium sunt. Sequitur nunc alterum rerum genus, earum videlicet, quæ sunt in patrimonio: quæ ob id etiam privatæ dicuntur & singulorum propriæ. Hæ res varie distingui item possunt. Nam primo quædam sunt universales, quæ vel rationem totius habent, ut hæreditas, universum alicujus patrimonium; vel generis, ut fundus, homo, vestis: quædam singulares, ut hic fundus, hic homo, hæc vestis. Quædam item corporales sunt, quædam incorporales; de quibus tit. seq. Corporalium iterum quædam mobiles aut semoventes, quædam immobiles, l. 93: de verbis. sign. Duo vero præcipue hic nobis spectanda: id quod in hisce rebus singulorum est, ejusque acquisitio. Quod singuli in his rebus habent, id vel est jus in rem, vel jus ad rem. Jura in rem sunt hæc: dominium (tum plenum, tum minus plenum, quod quasi dominium, & dominium utile vocant; qualia sunt jus emphyteuticum & superficiarium), ususfructus, jura prædiorum, jus

possessionis, pignus sive hypotheca. Jus ad rem est, quod uno nomine dicitur obligatio sive creditum.

2 Heinec sequutus in hoc argumento Bornium auctorem nobis incognitum, contendit magno nisu in *recit. hoc tit. §. 320.* excludendam esse possessionem ex numero jurium in re, seu rem contra communem Doctorum sententiam: quæ Bornii opinio nobis falsa est. Ut hæc quæstio recte examinetur, animadvertisendum ante omnia, sermonem hic esse non de simplici possessione facti, quæ merita detentio rei est, quæ cum jus non sit, non potest de ea dubitari an sit jus ad rem, vel in rem: sed de civili & legali, quæ tot effectus producit, ut notum est. Hoc posito corruunt duo Heinecii argumenta: quorum unum est, quod possessio tantum tribuit jus momentaneum, cui consequens ut nequeat esse jus in rem. Duplici enim vitio laborat. I. Quia inepte appellat momentaneum jus possessiones ex eo quod amissa possessione evanescit: nam eadem ratione posset dicere jus dominii momentaneum esse in hærede in re sub conditione seu ex die certo legata, utpote quod adveniente conditione, seu die exspirat? Negabimus idcirco hæredi jus in rem, pendente conditione seu die? Nullo modo. II. Quia dici nequit jus in rem pendere ex eo quod sit vel non sit momentaneum. Dominium etsi brevissimum jus in rem producit, & obligatio quamvis longissima in personam. Dominium & possessio, dum durant, suos habent

effectus, insuper habito an statim evanescere debeant vel possint.

3 Nec magis urget alterum Heinecii argumentum deductum ab effectu, quod nempe jus in rem actionem reali producit; possessio autem non reali, sed personalem tribuit, qualia sunt interdicta possessoria? Sed quis ignorat posse disputari de possessione judicio ordinario, quin neuter ex litigantibus ullam de actione in personam mentionem faciat neque agendo, neque excipiendo? Insuper in §. 3. hist. de interd. expresse docet Justin. bonorum possessorem seu heredem prætorium agere posse interdicto adipiscendæ possessionis contra illum qui pro hærede, seu pro possessore possidet? Unde tunc apparebit obligatio, quæ unica causa ordinaria est actionum personalium? Recurrere autem ad extraordinarias, quæ ab æquitate veniunt, effugium est, quod nostro casui non accommodatur. Apparet utique in interdicto recuperandæ possessionis, sed hoc ideo est, quia dejiciens a possessione contra quem inteaditur, versatur in maleficio, quod unus est ex quatuor fontibus, ex quibus obligationes nascentur. In interdicto vero adipiscendæ actor non petit possessionem, quia sibi debetur ex contractu, seu maleficio, sed quia ad se pertinet, & sua est, ac proinde actione in rem jure possessionis. Nolumus ergo sequi cum Heinec novatorem Bornium, despicientes possessionem, quæ tantam vim possidenti dat, ut ea sola nixus vincat rei petitorem, qui dominium

non probaverit, secundum famosam regulam: *Actore non probante, reus etsi nihil præstiterit, absolvendus est.* Mitto alios effectus nobilissimos possessionis, qui etiam probant immrito Heinecium eam in tantum vilipendere.

4 Quod ad acquisitionem attinet, ea quoque non est unius modi: aliter enim dominium & jura illa in rem a dominio separata acquiruntur; aliter obligatio sive credidum, sicut ex progressu apparebit: in quo si forte methodi leges non satis accurate Compositores observaverint, id non tam in iis reprehendendum, quam sæculo condonandum est. De modis acquirendi dominii, ut præcipui & summi in rebus juris, initium faciunt. Dominium est: *Jus de re pro arbitratu statuendi, nisi specialiter obstat lex conventio, aut testatoris voluntas.* Hoc idem jus a re quæsita proprietas dicitur, l. 13. *hoc tit. de acquir. rer. domin. quanquam proprietatis vocabulo sæpe in jure nostro nuda proprietas significatur, a qua scilicet ususfructus separatus est, ut passim in tit. de usufr. quod & in voce dominii contingit, l. 6. §. ult. C. de bon. quæ lib. & videtur, veteres dominium propriæ de re corporali dixisse, arg. tit. Pand. de acq. rer. domin. & tit. Pand. C. de rei vind. ut tamen interdum largius eandem vocem acceperint de omni jure, quo res aliqua nostra est, ut in l. 17. quib. mod. us. am. l. 10. §. 3. *hoc tit. l. 3. si ususfr.**

pet. quo loco & possessio de re incorporali simpliciter prædicatur, quam tamen propriam esse constat rerum corporalium (1).

5 *Multis modis.* Privata nulla sunt, natura, ait M. Cicero lib. I. de offic. cap. 6. sed aut veteri occupatione, ut qui quondam in vacua venerunt, aut Victoria, ut qui bello potiti sunt.

Nam propriæ telluris hærum natura nec illum,

Nec me, nec quenquam statuit. ut Horatius lib. 2. sat. 2. vers. 129. seq. Modis acquirendi multi sunt, & varii, tum jure gentium, tum jure civili: qui tamen ad paucos memoriarum causa commode revocari possunt, & mea quidem sententia qui ex jure gentium sunt, commodissime ad duos. Quicquid enim jure gentium nobis acquiritur, id vel facto nostro seu occupatione acquirimus; vel vi & potestate rei nostræ. Occupationis enim species sunt non tantum venatio, aucupium, piscatio; sed etiam specificatio, inventio & apprehensio rerum, quæ nullius sunt quæve dominum habere desierunt, quæ ex hostibus capiuntur, postremo etiam, quæ transferuntur voluntate domini; quæ omnia suis locis demonstrabimus. Vis ac potestas rei nostræ duplex est; ut quicquid ex re nostra nascitur, nostrum sit, ut quæcumque rei nostræ accedunt, rem nostram ejusque conditionem sequantur: quorum alterum generali nomine foecura appellari potest, alterum accessio.

(1) L. 1. tit. 30. P. 3.

6 Vel aliter recte dixeris unum acquirendi modum derivativum esse; cæteros originarios. Derivatus dicitur ille: Per quem acquirimus ex voluntate & facto alterius, qualis est sola traditio. Originarii sunt: Per quos dominium acquirimus, quin necessarium sit factum vel voluntas alterius, quales sunt occupatio, futura, accessio. Ad hos modos reliqui omnes commode referuntur. Observa autem modum derivativum distingui a titulo adquirendi. Modus est ipsa traditio per quam dominium in accipientem transfertur, prævio justo titulo, qui nihil aliud est quam justa causa tradendi: quæ differentia non est in originariis, ut id explicamus inf. §. 40. n. 2.

7 Quod appellatur jus gentium). Quod ait Justinianus, hoc jus cum ipso genere humano proditum esse; id de jure gentium primævo recte dicitur, de secundario non item: ex quo tamen sunt nonnulli acquirendi modi, de quibus hoc titulo agitur. Respxit fortassis Imperator formas rerum acquirendarum præcipias, quæ ex jure illo antiquo originem habent. Cæterum & de jure gentium secundario, eoque quod pro certo rerum statu naturale est, hæc accienda.

TEXTUS.

De occupatione ferarum.

12 Feræ igitur. bestiæ, et

(1) L. 17. d. tit. 28. P. 3.

volucres, & pisces & omnia animalia, quæ mari, cælo, & terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, jure gentium statim illius esse incipiunt. Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur: nec interest feras bestias, & volucres utrum in suo fundo quis capiat, an in alieno (1). Plane qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, potest a domino, si is præviderit, prohiberi ne ingrediatur. Quicquid autem eorum cepitis, eosque tuum esse intelligitur, donec tua custodia coercetur. Cum vero tuam evaserit custodiæ, & in libertatem naturalem sese repererit, tuum esse desinit, & rursus occupantis fit. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, cum vel oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo, ut difficilis sit ejus persequutio (2).

COMMENTARIUS.

1 Ex modis rerum jure gentium acquirendarum primus & præcipuus est occupatio: quæ quam late pateat, ex iis, quæ paulo ante dicta sunt, intelligi potest. Hoc loco, & quatuor §§. seqq. descriptis ex l. 3. & l. 5. eod. agitur de ea occupatione, quæ ferarum est, & venatio in genere appellatur: cuius species sunt, venatio quadrupedum, aucupium, piscaio. Igitur feræ bestiæ, quadrupedes, volucres, pi-

(2) L. 19. eod.

sces, simul atque ab aliquo captæ, hoc est, apprehensæ & in manu ac potestatem alicujus redactæ sunt, jure gentium statim illius esse incipiunt. Estque hoc genus acquisitionis longe antiquissimum, ipsaque adeo lege creationis concessum, cap. 1. Gen. & Psalm. 8. Quæ & Stoicorum sententia est, teste Cic. 1. de offic. cap. 6. & Aristotele 1. Pol. 4. cum ajunt, omnia quæ in terris gigantur, ad usum hominum naturam creasse.

2 Feræ). Ferum est: Quicquid a cicure discretum est: nam feras generali nomine appellantur: Omnia animalia, quibus a natura vis infinita insita est libere vagandi in terra, mari, aëre; unde feras a ferendo dictas volunt, quod naturali suo impetu feruntur, vel quod e conspectu hominum se auferant in solitudines. Neque excludimus, quæ hominum commercio mansuetæ sunt. Nam utrum ferum sit animal, an mansuetum, ex natura æstimandum est, non ex assuefactio, §. 15. infr. eod Cæterum quæ hoc §. traduntur, ad occupationem earum ferarum pertinent duntaxat, quæ vel a nullo adhuc occupatae sunt, vel occupatae, naturalis suæ libertatis iterum factæ sunt compotes.

3 Cœlo). Cœlum pro aëre, atque ita etiam sacri scriptores accipiunt, Matth. cap. 6. v. 26.

4 Quod ante nullius est). Modo ita affectum sit, ut alicujus esse possit: nam res, quæ commercio hominum exemptæ sunt, ut res divinæ & publicæ, sa-

Tom. I.

tis constat, ad hanc regulam non pertinere, quamvis & ipsæ nullius sint: nec item res hæreditarias, quas, quandiu hæreditas adiuta non est, inter res nullius numerat Cajus in l. 1. de rer. div. nam hæreditas interim pro domino est, l. 31. §. 1. de hæred. instit. Simile axiomati proposito est illud Quintiliani declam. 13. Quod omnibus nascitur, industria præmium est, Plaut. in Rudent, act. 4. sc. 3.

Meum, quod rete, atque hamini nacti sunt.

5 Nec interest, utrum in suo fundo). Amplificatio regulæ positæ; nimirum etiam in fundo alieno capta capientium fieri; cujus amplificationis ratio non est obscura. Nam quocumque loco feræ sunt, dummodo sint in naturali libertate, nullius sunt, & consequenter transeunt in jus occupantis.

6 Potest a domino prohiberi). Quid si nihilominus ingressus sit, & feram cepit? Vulgo placet, adhuc eam occupantis fieri, & recte: nam id superiori regulæ omnino consequens est. Non obstat, quod in prædio alieno domino invito venari non licet, l. 16. de serv. rust. præd. nam prohibitio ista conditionem animalis mutare non potest, neque efficere, ut id, quod captum est, fiat prohibentis: alioqui non nudam prohibenti actionem injuria rum pareret, l. 13. §. ult. de injur. sed rei vindicationem, & con dictio furtivam.

7 Eousque tuum esse intelligitur, &c.). Alia superioris pro

Dd

positionis amplificatio, videlicet eam etiam procedere, nisi fera jam ante capta sit ab aliquo, si ea in naturalem libertatem postea se reperit. Nam quod venando per occupationem acquisitum est, id non diutius nostrum manere, quia quendam in potestate nostra & custodia sit: ubi vero evaserit custodiam nostram, & in laxitatem naturalem se reperit, desinere nostrum esse, & rursus fieri occupantis, l. 3. §. 2. eod. Quod ut singulare notandum est in dominio ferarum: nam aliarum rerum dominium etiam amissa possessione retinetur.

8. IN HISPANIA feræ in fundo alieno capiæ, ingressum seu venationem deinde prohibente, non sunt capientis, sed domini fundi, l. 17. tit. 28. P. 3. unde in apibus idem obtinet, l. 22. eod & ibi Greg. Lop. gloss. 3. Verba autem dd. ll. adeo clara sunt, ut non facile admittant interpretationem in contrarium adductam a D. Covarr. in cap. Peccatum de reg. jur. in 6. p. 2. §. 8. nn. 5. & 9.

TEXTUS.

De vulneratione.

13 Illud quæsum est, an si fera bestia ita vulnerata sit, ut capi possit, statim tua esse intelligatur. Et quibusdam placuit, statim esse tuam, & consequentiam videti, donec eam persequaris: quod si desieris per-

(1) L. 21. d. tit. 28. P. 3.

sequi, desinere tuam esse, & rursus fieri occupantis. Alii vero putaverant, non aliter tuam esse quam si eam ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quod multa accidere soleant, ut eam non capias (1).

COMMENTARIUS.

1 Fuere ex prudentibus, interque eos Trebatius, qui existimabant, feram bestiam, si ita a venatore vulnerata sit, ut capi posse videatur, statim venatoris esse, ejusque tandem manere, donec illam persequatur. Verum hæc sententia ideo displicuit, quia ex superiori regula, non vulneranti & persequenti, sed occupanti & capienti fera conceditur. Non potest autem dici, feram ceppisse, qui spem tantum capiendi habet, cum multa accidere possint, quæ spem istam fuiscentur, & ut fera evadat, l. 5. §. 1. eod. sicut in adagio Græco: Inter os & offam multa intervenire possunt. Grot. lib. 2. man. cap. 4. notat, eum qui feram ab alio excitatam capit, quamvis dominus feræ fiat, tamen ut inciviliter venanter eo nomine a ministris Saltuarii multari posse.

2 Cur vero, inquis, cum fera statim ut capta est, nostra fiat, non & ex contrario semel capta, si postea elapsa sit, statim nostra esse desinit, sed tandem nostra manet, quendam eam cum spe recuperandi persequimur? Nimirum quia possessio, ex qua do-

minia rerum jure gentium cœperunt, facilius retinetur, quam acquiritur. Ad acquisitionem non sufficit, rem esse in conspectu nostro, ejusque apprehendendæ animum & spem aliquam habere: sed manu occupanda & corporaliter apprehendenda est, l. 1. §. 1. l. 3. §. 1. de acquir. vel amitt. poss. (1). Ad retinendam autem possessionem semel quæsitam solus animus sufficit, d. l. 3. §. 11. l. 1. §. 25. unde vi, (2), eumque animum tandem retinere intelligitur, quendam non vana spes est fore, ut mox rem recuperemus; at spe recuperandi sublata, jam animum quoque possidendi nos desinere habere, fac. l. 44. hoc tit. l. 6. §. ult. de acq. poss.

3 Animadvertendum tamen est, omnium Rerumpubl. & Regnum constitutionibus modum venationibus præscriptam esse. Constitutione Friderici Imperatoris vetatur rusticis retia, laqueos, aut alia instrumenta ad capiendas feras tendere, nisi ad ursos, apros, vel lupos capiendos: quæ bestias credibile est ideo exceptas esse, quia tanta earum diritas est atque immanitas, ut publice intersit eas ab omnibus necari, lib. 2. Feud. tit. de pace tenend. 27. §. si quis. Sunt qui existimant, non posse circa injuriam lege civili aliquos impediri, ne feras capiant, captasque suas faciant, quoniam jure naturæ, quod immutabile est, hoc omnibus licet, Menoch. cons. 298. num. 18. lib. 3. & alii relati apud Fachin. lib. 1. cont. cap. 1.

Sed verius est posse. Est enim hoc jus ex jure naturæ permittente, non præcipiente ut semper licet. Vide Covarr. in cap. Peccatum de reg. jur. in 6. p. 2. §. 8.

4. IN HISPANIA sæpe etiam venationi & pescationi extra manus modus præscriptus est; & novissime edicto anni 1772. in quo & absolute prohibentur tempore foeturæ a die scilicet 1. Martii usque ad 1. Augusti, & alibi usque ad 1. Septembri, & alia statuantur moderamina, quæ in laudata edictio videre licet. Illud autem præterendum non est, prohibitione eximi & expresse permitti, n. 8. ejusdem. edict. aucupium coturnicum cæterarumque avium advenarum (de paso nos dicimus) etiam tempore foeturæ retibus & illincio seu simulato canitu.

TEXTUS.

De apibus.

14 Apium quoque fera natura est. Itaque apes, quæ in arbore tua considerint, antequam a te alveo includantur, non magis tuæ intelliguntur esse, quam volucres, quæ in arbore tua nidum fecerint, ideoque si aliis eas incluserit, is earum dominus erit. Favos quoque, si quos efficerint, eximere quilibet potest. Plane integra re, si prævideris ingredientem fundum tuum, poteris eum jure prohibere, ne ingrediatur. Examen quoque, quod

(1) D. l. 21.

(2) L. 12. tit. 30. P. 3. (1)

ex alveo tuo evolaverit, eusque intelligitur esse tuum, donec in conspectu tuo est: alioquin occupantis sit (1).

COMMENTARIUS.

1 Quia de quibusdam animalibus dubitari poterat, sint ne natura fera, an mansueta, & maxime de apibus, pavonibus, columbis, gallinis, & anseribus; non abs re est quod hoc loco nos Imperator docet, quo numero haec animantia habenda sint. Ambigi primo potest de apibus, quippe quas Plinius docet, nec mansueti generis esse; nec feri, lib. 11. natur. hist. cap. 5. Varro lib. 3. de re rust. cap. 16. in feras & cicures distinguit, uti & Columel. lib. 9. Plinius d. lib. cap. 18. in rusticas sive sylvestres & urbanas. Sed dubitandum non est, quin utut diversa sint apium genera, una tamen omnium sit natura, ea que fera & sylvestris, ut hic ex Cajo l. 5. §. 2. hoc tit. refert Justinianus. Libere enim omnes feruntur & vagantur, nec raro locum & alvearia mutant, etiam quae aliquandiu incluse fuerunt. Quamobrem licet Plinio videantur mixti esse generis, fortasse quod in iis quid observaverit, quod naturam animalis mansueti sapiat; tamen in hoc quod tratamus argumento, pro feris omnino habendae sunt. Nec obstat distinctio illa Varronis: nam cum feras a cicuribus non natura, sed loco separati, feras appellans quae

pascitant in sylvestribus, cicures, quae in locis cultis habentur; satis apparet, cicures eum vocare, non quae natura tales sunt, sed cura hominum, cicuresque dixisse pro cicuratis, vel potius pro iis, quae minus feræ sunt, & occupatae facilis mansuefiunt, quam sylvestres.

2 Nec huic contrarius est Ulpianus dum in l. 8. §. 1. fam ercisc. respondet ex sententia Pomponii, apes venire in judicium familie erescundæ sive hereditatis dividendæ, quia in patrimonio nostro sunt, eumque, qui eas amovet, furtum committere. Nam non ideo haec animalcula habet in genere mansuetorum: sed aperte loquitur de apibus quae alveariis jam inclusæ ita assuefactæ sunt, ut ubi evolaverint, eundem locum sponte repeatant: neque aliis apibus feras opponit Paulus l. 26. de furt. Constat autem, animalia, quae ex feris mansuefacta atque ita condocefacta sunt, ut ex consuetudine abeant & redeant, cum de occupatione eorum queratur, quandiu illam consuetudinem retinent, quod ex circumstantiis Judex estimabit, eodem jure, quo mansueta haberit.

TEXTUS.

De pavonibus, & columbis,
& cæteris animalibus
mansuefactis.

15 Pavonum quoque, & columbarum fera natura est: nec

(1) L. 22. d. tit. 28. P. 5.

ad rem pertinet, quod ex consuetudine evolare, & revolare solent: nam & apes idem faciunt, quarum constat feram esse naturam. Cervos quoque quidam ita mansuetos habent, ut in silvam ire, & redire soleant, quorum & ipsorum feram esse naturam nemmo negat. In iis autem animalibus, quae ex consuetudine abire, & redire solent, talis regula comprobata est, ut eusque tua esse intelligentur, donec animum revertendi habeant. Nam si revertendi animum habere desierint, etiam tua esse desinunt & sunt occupantium. Revertendi autem animalium videntur desinere habere tunc, cum revertendi consuetudinem deseruerint (1).

COMMENTARIUS.

1 Postremo dubitatum de gallinis & anseribus; & harum avium naturam initio feram esse negat Justinianus, quod & Catus facit in l. 5. §. 6. hoc tit. Mox tamen & ille, & hic earum duo genera faciunt, quorum alterum natura sit ferum & agreste; alterum mansuetum & placidum: eamque naturarum differentiam in omni fere genere animalium animadvertisse posse, testatur Plin. lib. 8. cap. 53. De generibus anserum & gallinarum & natura cujusque scripsere idem Plin. lib. 10. cap. 21. Varro lib. 3. de re rust. cap. 9. Columel. lib. 8. cap. 2. Pallad. lib. 1. cap. 30.

2 Quocumque loco sint tui, tuæ). Regula generalis est, ad omne genus animalium mansuetorum pertinens, ea nostra manere. quambis ita aufugerint, ut neque sint in conspectu nostro, & ubi ea sint, ignoremus vel quocunque modo hoc acciderit, neque enim in iis occupationi locus est. Quapropter & si lupus ovem meam, exempli causa rapuerit, ea mea esse non desinit, quamdiu recipi potest: & si forte eam alius lupum canibus suis persecutus eripuerit, suam non faciet; sed reposcenti

TEXTUS.

De gallinis, & anseribus.

16 Gallinarum autem, & anserum non est fera natura; idque ex eo possumus intelligere, quod aliae sunt gallinæ quas feras vocamus, item alii sunt anseres, quos feros appellamus. Ideoque si anseres tui, aut gallinæ tuæ aliquo modo turbati, turbatæ evo-

(1) L. 23. d. tit. 28. P. 3.

(2) L. 24. eod. (2)

mihi restituenda est, l. 44. hoc tit.

3 Tres igitur regulæ pro tripli animalium differentia ex his, quæ haec tenus diximus, observantur. 1. Feras, quarum libertas vel nunquam adempta est, vel quæ capiæ in eam se receperunt, occupantis fieri. 2. Animalia mansuetæ, quocunque loco sint, nostra manere, neque occupatione cuiquam acquiri posse. 3. Mansuetæ ita ut abire, & redire soleant, quandiu eam consuetudinem retenent, jure mansuetorum censeri; deposito revertendi animo, ut cæteras feras, secundum regulam concedi occupanti.

4 Tertium committere intelligitur). l. 5. §. 6. d. l. 44. hoc tit. quod & in mansuetis obtinet, si quis ea animalia, cum ex consuetudine abire & redire solitæ essent, interceperit, l. 8. §. 1. fam. erc.

TEXTUS.

De occupatione in bello.

17 Item ea quæ ex hostibus capimus, jure gentium statim nostra fiunt: adeo quidem, ut liberi homines in servitutem nostram deducantur: qui tamen si evaserint nostram potestatem, ad suos reversi fuerint, pristinum statum recipiunt (1).

COMMENTARIUS.

1 Quod hic & apud Cajum l. 5. §. ult. eod. traditur, ea, quæ

(2) L. 20. d. tit. 28. P. 3.

ex hostibus capimus, jure gentium statim nostra fieri, difficultate non earet. Nam alibi legimus, agrum ex hostibus captum publicari, l. 20. §. 1. de capt. & postlim. Bona captivorum in fiscum cogenda, l. 31. de jur. fisc. & similia. Sed res expedienda est cum D. Grot. 3. de jur. bell. 6. n. 10. & D. Tulden. in comm. hic cap. 29. distinctione facta inter actus vere publicos belli, & inter actus privatos, qui sunt occasione belli publici; ut dicamus, per illos actus res acquiri populo; per hos primo ac directo privatis. Res solidi nisi publico actu, inducto exercitu, impositis praesidiis, capi non solent; & ideo ut Pompeius respondit, publicatur ager, sive publicus fit populi, qui ex hostibus captus sit, l. 20. §. 1. de cap. Mobilia vero & se moventia, aut in ministerio publico capiuntur, aut extra illud. Priori casu etiam illa populi sunt, cui hic singuli ut ministri operari navant: nam ut Ducibus exercitus prædæ dispensandæ aliquod arbitrium concessum fuerit, tamen actus sui rationem debebant populo, de quo late Grot. ubi supr. n. 15. Posteriore autem casu sunt singulorum capientium, quia quod extra actum publicum capiunt, non intelliguntur capere ut ministri. Hinc est quod si quid milites capiunt non in procinctu, aut in eo quod facere jubentur, sed in eo quod promiscuo jure, aut solo permisso faciunt, id sibi statim acquirunt:

De rerum divis. & acquir. Ipsorum dominio. 215

capiunt enim non ut ministri. Taliæ sunt spolia, quæ detrahuntur hosti in dimicazione singulari. Taliæ quoque, quæ procul ab exercitu in liberis & injussis excursibus capiunt. Nunc vero passim usurpatur, ut in direptionibus opidorum & præliis suum quisque faciat, quod cepit: in excursibus vero capta, omnia sicut eorum, qui in comitatu sunt inter ipsos pro dignitatis ratione partienda.

2 Rationem hujus juris docet Paulus ex Nerva filio, l. 1. §. 1. de adq. poss. nimirum: jure gentium res hostium hostibus esse non alio loco, quam quo sunt res nullius, ac proinde eorum fieri, qui primi earum possessionem nacti sunt. Non distinguunt in hoc negotio inter res mobiles & soli; neque distingue re debuerunt. Nam quæ nullius sunt, sive immobilia sint, sive mobilia, semper sunt capientium; sed tam eorum, qui per alios quam qui per se capiunt; neque enim servi tantum aut filii fam. sed & liberi homines, qui vendendo, aucupando, piscando, margaritas legendi operam suam addixerunt, statim ejus quod ceperunt, possessionem & dominium aliis acquirunt, iis scilicet, quibus operam navant; quippe quæ naturaliter acquiruntur, non modo per nosmetipsos, sed etiam per quemlibet aliam, cujus ministerio utimur, acquirere possumus; locumque hic habet, quod dicitur, nihil interesse, utrum

per se quis faciant, an per alium. l. 53. hoc tit. l. 1. §. 20. l. 3. §. 1. de acquir. poss. Sic apud Græcos, qui in Olympiis certabant, præmia acquirebant iis, a quibus mittebantur.

TEXTUS.

De occupatione eorum, quæ in litore inveniuntur.

18 Item lapilli, & gemmæ, & cætera, quæ in litore maris inveniuntur, jure naturali statim inventoris sunt (1).

COMMENTARIUS.

1 Acquisitionis naturalis & quidem occupationis species est inventio. Ea pro duplice objecto distingui potest in duo genera; nam aut earum rerum est, quæ nunquam ullius fuerunt; aut earum, quæ desierunt habere dominum, quales sunt thesaurus, & res pro derelictis habitæ. De priore genere hic agitur; de altero in §. 39. & §§. pen. infra eod.

2 Lapilli, & gemmæ). Margaritæ, conchylia, coralia, cætraque, quæ in mari aut litore maris nata, nec ab alio ante occupata, inveniuntur, l. 3. de rer. div. l. 1. §. 1. de acq. poss. Quod autem a mari productum non est, sed a navigantibus in tempestate ejectum, vel quod naufragio fluctibus in litus expulsum est eorum permanet, qui ejecerunt vel

(2) L. 5. d. tit. 28. P. 3.